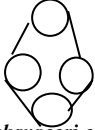

**UNITING CHURCH IN AUSTRALIA: LOTU COKOVATATI KO E OSITERELIA
KONIFEREDI NI VITI: KEI NA VEIVAVAKOSO LOTU VAKARISITO**

Okotova 14, 18 Penitiko 20 [Pentecost 20]: Nodai naki meda veikilai dina sara [bonding-gathering and knowing each other-Base 1], me vakatorocaketaki ka vakavoui na noda bula vakayalo. Affirmation-sharing our spiritual journeys-Base 2] kei na noda cakacakataka se vakadewataka na veika eda sa rawata [caring/sharing-Base 3]. Sa vaka na qito na Baseball ka va na kena i cegucegu; e tolu na naki ni noda veitokani. Ni rawa kece eda sa rawata e dua na kai ka eda sa yacova nai naki ni qito se veitokani [Home Base].

NODA VEIKILAI

Me vakayacori e dua na porokaramu ka rawa ni yukea na noda veikilai vinaka.

Eda soqoni, lululu, veitalanoa ka veiwasei talanoa. Tekivu na soqo ena gunu ti se qai vakayacori ni oti na vuli. Me dau qarauni na vakayagataki ni sevusevu me kua ni vakadaroya na mai lotu ena Siga Tabu kei na nomu cakacaka

NODA BULA VAKAYALO

A: Jope 23:1-9, 16-17: *Ena vula oqo, Okotova eda na goleva tiko kina nai vola nei Jope. O cei ea vola? Nanumi ni ko Jope, se Mosese, se ko Solomoni, se ko Ilaiu [32:2]. Ko Isikeli 14: 14, 20 ea cavuti Noa, Taniela kei Jope ena vuku ni gauna dredre e ratou a donuya; kei Jemesa 5:11 ea tukuni Jope ena nona vosota vakadede. E rairai ea volai ena 2000-1800 BC/BCE, mai na vanua ko Usi ena tokalau kei Palesitaina voleka ki Tamasiko kei na uciwai na Euferetisi. Ea nanumi ni oqo nai matai ni vola ea volai ni bera nai Vakatekivu, baleta ni vakaraitaki kina na cakacaka nei Setani ni bera na nodrau cala ko Ivi kei Atama. Dina ga ni sega ni tukuni e dua nai tukutuku baleta na Lako Yani, ia e kunei e loma na draki ni bula ena gauna nei Eparaama ka vakayagataki kina na yaca ni Kalou ‘Yahweh,’me vaka na Lako Yani ena gauna nei Mosese. Ai matai ni vola me volai ea vakayagataka na veimataqali serekali, matua vosa kei nai vakarau ni volavola ka dredre meda raica ena dua nai vola mai ki muri me tautauvata kaya. E sinai ena vosa vuku, ia sa talei ni vagolei na ‘vuku’ ki na veika me baleta na Kalou ko ‘Yahweh’ [Jiova]. E no kina na vuku ka tarogi kina na taro bibi oqo, me vaka ea tarogi ena gauna sa oti kei na gauna oqo: 1. A cava nai naki ni noda tiko e vuravura? [Why are we here?]. 2. A cava nai naki ni bula? [What is life about? or What is life’s purpose?]. Na vakasama bibi e nai vola oqo: 1. Na Rarawa; 2. Na vere, eke nei Setani; 3. Na vinaka ni Kalou; 4. Na yalo se nai tovo dokadoka; 5. Na vakabauta. Nai naki ni vola: Me vakaraitaka na Nona kaukauwa kei na Nona veiliutaki na Kalou kei nai balebale ni Vakabauta. E dua ga na taro levu ko ya, ‘A cava mera vakararawataki kina na yalododonu?’ [Why do righteous/good people have to suffer?]. Sa vakaraitaka nai vola na veivakasama bibi eso ena bula nei Jope ka veibasai kei na watina, e dua e yalwai ka sega ni totaki Jope ena gauna ni leqa. Ia ko Jope e dua e yalododonu ka vinaka Vua na Kalou. E kune kina na veivakasama cecere oqo: 1. Dua ga na Kalou; 2. Na veiwekani ni Tamata kei na vuravura e bulia na Kalou; 3. Kalou qaqa; 4. Na Kalou vinaka, dauveikauwaitaki ka dauloloma. Eda sa uqeti meda wilika kece na veiwase ni vola ka raica na bibi ni nona rarawa o Jope, dina ga ratou sasaga na nonai tokani me veileti kei Jope. Sa tovolea ko Jope me vakamacalataka na vu ni nona rarawa, ia sa qai kaya ga ni dredre vua na tamata me kila rawa na titobu ni nona Vuku na Kalou [Wisdom of God], ia na Kalou ga e kila na Vuku vaka koya. E muri sa sega ni kila*

ga ko Jope na vu ni nona vakararawataki, ia sa dua ga na dina sa raica ka maroroya ko Jope ka me noda talega. Ena via vaka oqo nai vakadewa ni 19:25-27: ‘Niu sa kila sa bula tiko noqui Vakabula; e vuravura oqo ena tucake tu ga ka tawa mudu. E na vuca mai na yago oqo. Ia mai na yago oqo au na raica kina na Kalou, au na raici koya koi au, au sa waraka ga na gauna vinaka ko ya’ – ‘I know that my Saviour lives and at the end he will stand on this earth. My flesh may be destroyed, yet from this body I will see God. Yes, I will see him for myself and I long for that moment’ [19:25-27-CEV]. Oqo na veivakasama momona sa bolel kina na noda bula na tamata.

Jope 23:1-9, 16-17: I. Oqo nai ka tolu ni vosa nei Elifasi, [wase 4, 5, 22], ka ratou dauveitokani vata kei na Pilitati kei Sofa, [2:11]. Kevaka e tu eso nai valavalaca vuni nei Jope ka vakavuna tiko na nona kalouca, sa dodonu ga vua me tusanaka, ka me lomani koya tale ko Jiova. Sa sega ni vakacacani Jope ko Elifasi, sa vinakata ga me dusia vakadodonu vua na ka e vakavuna tiko na nona leqa ko ya, kevaka e tiko eso na nonai valavalaca ka sa bera ni tusanaka. E sega ni cala na vakasama oqo, na tamata cala sa dodonu ga me tusanaka na nonai valavalaca ka veitalia ga ni valavalaca lailai, ka sega ni laurai. II. Ena wase 23 sa vakaraitaka ko Jope ni sa vakamawe vua na veika dredre sa tara nona bula. Sa kila ka vakadinadinataka ni sega na nonai valavalaca ea cakava me vunitaka, sa dusia tikoga na nona dodonu ka savasava ena mata ni Kalou. A cava ga e sotava tiko kina na veika dredre? [Why the hardship]? Na gagadre dina nei Jope Vua na Kalou, ko ya me vakaraitaka mada ga Vua na Kalou na vu ni nona rarawa, kei na nona tauvimate. Me vaka ni sa kautani vua na veika kece e taukena, ka kautani talega vua na ko iratou na luvena. Ena vukei koya vakalevu kevaka me vakaraitaka vakadodonu vua na Kalou na veika e malumalumu se leqa kina, ena vukea ka vakamamadataka na nona rarawa. “*Me’u kila mada na vanua me’u kunei koya kina?*” [2]. Na vakatataro oqo nei Jope, sa noda taro talega ka dusia na gagadre dina ni tamata sa vakasaqara na loma ni Kalou. A cava na vuna eda dausotava kina na veika dredre? A cava beka nai naki ni Kalou ena vuku ni veika dredre sa dauyacova na noda bula yadua, me vaka ea yaco vei Jope, se ena nomu bula, se ena noda bula raraba? III. Sa dodonu meda vakataki Jope, ni sa rairai uasivi meda vaqara tikoga na loma ni Kalou ena veika dredre eda sotava; meda vakaraitaka vakadodonu Vua na veika dredre sa tara tu noda dui bula? Meda vaqara na Kalou ena veiyasana kei na veivanua kecega: *ki liu, se ki muri, ki nai mawi, se ki nai matau, ki na Vualiku, se ki na Ra, ki na Ceva, se ki na Tokalau?* Meda vaqara tikoga, ni da sa sota meda vakaraitaka Vua na Kalou na nanuma ni lomada ena vuku ni veika dredre eda sotava. Ea sega ni vaqara walega na Nona cecere na Kalou, ia me rogoca sara ga na domo rogo vinaka, ‘*Jope au sa vagalalataki iko!*’ Sa sega ga ni kunei Koya, ia sa rairai oqo na Nona veivakatovolei ga me rawa ni kunea

kina ko Jope na roka ‘koula’ ni nona vakabauta? IV. Sa vakadeitaka ga ni sega ni dro na Kalou; ‘sa kila ko Koya ena sala kau sa muria,’ sa kila tiko na nona vaqagara [10], sa sega ni vakacauoca ko Jope ena nona vakabauta tikoga na dina ni Kalou. Ni “sa kila ko Koya na sala kau sa muria,” sa kenai balebale ga ni Kalou oqo e kauwai tikoga me vaka eda sa mai vakadeitaka sara ena Nona liatamata na Kalou ena vukui Jisu Karisito. Sa vakaraitaka ko Jope na nona dei tu ga [integrity], kei na lewa dodonu [justice] na Kalou. Ka sa ganita ga me vakarorogo Vua na Kalou oqo ni sa sega ni yalani na Nona kaukauauwa. Dina ga ni solega na nona bula na butobuto kei na veika rarawa ea sotava, ka sa vakabutobutotaka na nona rai, ia sa sega sara ni veisautaka na Nonai tovo ni Kalou, ni sa tudei na Nona dina. Sa ganiti keda vinaka ena gauna oqo!

B: Ai Vakamacala ni Same: *Sa dauvakayagataka vakalevu ko Jisu na Same ena nona vunau kei na nonai vakavuvuli, baleta ga ni sai vakarau ni nodra bula, ena nodra bula vakavuvale kei na lotu mera dau lagata se cavuta na Same. E 150 na Same era a vakasoqoni vata ena dua na gauna balavu, ka ra dau vakayagataka ena nodra: vakacaucautaka na Kalou, ena nodra vakavinavinaka Vua na Kalou, ena nodra tusanaka na nodra vakabauta, ena nodra tukuna na nodra vakanuinui, ena nodra dui rarawataka na tamata yadua na nodrai valavalaca, kei na Nona Dina tu ga na Kalou ni lomani ira ka dauvukei ira talega. Na uto ni Same sai koya na bibi ni nona vakararavi se vakabauta na Kalou na tamata yadua. Sa vinaka talega meda raica kina na nona tukuna vakadodonu na tamata na nona gagadre se cikecike Vua na Kalou. Na Same sa yaga ena draki ni bula kecega eda kila ka sotava na tamata, meda dauvakayagataka me yaga ki na noda bula ni vakabauta! II. Ena vuku ni noda dau taleitaka na Same, ena uasivi meda raica na kenai wasewase e 5 ka muria vinaka nai vola e lima nei Mosese sa vakatokai na Penitatu [Penteteuch-pente-5, teuch- vakaro se lawa]. Na veiwasewase sa dusia vakararaba ga na veiulutaga sa vakabibitaki ena veivola e lima. Sa kenai balebale ko ya ni Same: 1. Same 1-41 ena salavata kei Nai Vakatekivu [Genesis]. Me vaka ga na veibuli ni Kalou enai vakatekivu, na lutu ni tamata enai valavalaca, ka jalataki na veivueti ni Kalou. E levu na Same oqo e tukuni ni a vola ko Tevita ka sa vakaraitaka na nona vakalougatataki na tamata, nona lutu mai na liga ni Kalou, kei na nona vakabulai mai Vua na Kalou. 2. Same 42- 72, na Lako Yani [Exodus], ea vola ko Tevita me baleti Isireli, sa vakarusai ka vakavoui tale. Sa vakabulai Isireli na Kalou, ka sega ni yaga me vaqara tale edua na sala, mera rai ga Vua na Kalou, sai Koya ga na Sala mera vueti ka vakabulai kina. 3. Same 73-89 sa salavata kei na Vunau ni Soro [Leviticus], ea vola ko Esafa kei ira na nona kawa. Sa vakabibitaki kina na Vale ni Soro, na Nona lagilagi na Kalou, sa cecere ka kaukauwa. Sa na gole kina na tamata me vakabulai ka vakarokorokotaka na Yacana Tabu. 4. Same 90-106, Tiko mai na Lekutu [Numbers], era lewe levu era kainaki ni ra vola ka sa baleta na veiwekani nei Isireli kei na veimatani sa wavoliti koya kei na Nona lewa na Kalou na matanitu ko Isireli kei na veivanua kecega era sa vakarorogo ki na*

nona lewa. 5. Same 107-150 nai Vakarua [Deuteronomy –deut -2, nomy-lawa] sa kainaki ni a vola ko Tevita ka vakabibitaki kina na Kalou kei na Nona Vosa. Sa levu kina na sere ni veivakacaucautaki, veivakarokorokotaki kei na vakavinavinakataki ni Kalou. E levu na Same oqo era sa volai me lagati ena soKalou, ka sa rawa meda vakayagataka talega meda lagata Vua na Kalou, se meda vola eso nai vakarau ni soKalou me salavata kei na veiSame oqo. 6. Na Same 22 mai nai Wasewase 1 ni Same 1-41 ka levu na Same oqo e vola ko Tevita. Sa salavata kei na vakasama ni Vakatekivu sa baleta nona veibuli, nai valavalacani tamata kei nai tekivu ni nona veivueti ka veivakabulai na Kalou kei na muri ni nona Vosa.

I. Same 22:1-15: I. Na tagi i Tevita Vua na Kalou ena nona a saqati ka vakararawataki; ia, ea qai laveti cake na nona bula ena reki kei na marau. Sa kila ko Tevita na Nona veituberi na Kalou mai na rarawa ki na reki; ka dusia vei keda e dua nai yaloyalo meda vakanamata tikoga yani ki na Nona veiliutaki na Kalou. Sa salavata na nona rarawa na Daunisame kei na veika dredre ea sotava ko Jope. Ena 1-10 e no kina e rua na vakasama bibi me baleta na Rarawa se Yaluma: A. Tikina 1-5 sa baleta na masu e sega ni vakadonuya na Kalou, se galu ga kina na Kalou, [1,2] ka sa sega ni salavata kei na veika eda kila me baleta na Kalou, ena tikina oqo, sa vagagalu ga na Kalou. Tikina 3 sa dusia ni sega ni salavata kei na Nonai tovo na Kalou, me vaka ea dauvakayacora ena veitaba tamata sa oti [4-5]. B. Sa gadreva ga na vakadeitaki ni vakabauta [8] ena gauna dredre e dausotavi, ka sa bibi kina na daumasu [6-9]. Tikina 11ff sa no kina na vakamamasu ena gauna ni rarawa kei na yaluma, ka me voleka mai vei keda na Kalou. Sa vakaraitaki nai yaloyalo eso ni veika buli sa ra tarogi ena vuku ni rarawa kei na yaluma? Sa yacova na tamata na dredre, na rarawa, na yaluma, ia sa qai muri sara na Nona sa sauma na Kalou na noda vakarorogo ka solia mai na reki kei na marau [19-20]. II. Koi keda kece na tamata vakabauta vaKarisito eda kila vinaka na tikina e 1 ka cavuta ko Jisu ena Nona rarawa ka yaluma mai na kauveilatai, ‘*Noqu Kalou! Noqu Kalou! O ni sa biuti au ena vuku ni cava?*’ Oqo edua na masu talei meda daucavuta ena noda sotava na rarawa, ka me tuberi keda yani ki na reki VaKalou. Nida masu vua ena qai rogoca na Kalou [17].

C. Iperiu 4:12-16: Oqo nai matai ni gauna meda goleva kina nai vola vei ira na Iperiu, ia a rairai volai ni bera na 70 AD/ACE ka sega ni tukuni kina ni sa rusa na vale ni soro mai Jerusalemi ka dauvakayacori kina na vakacaboi soro. E kainaki ni a vola ko Paula, se ko Luke, se ko Panapasa, se ko Sailasa se ko Filipe, ia e so era raica ni vaka na vakasama matata

ni marama, ka nanumi kina ni a vola ko Pirisila, kai tokani nei Timoci [Iperiu 13:23]. Nai VT vakaViti [FOV] e volai kina ni vola ko Paula [Na FNV sa vakayagataka ga: ‘Nai Vola vei ira na Iperiu’], ia sa matata ni sega ni koto kina nai vakarau ni volavola nei Paula ka tekivutaka kece nonai vola ena “Koi au ko Paula...” Sa dredre sara me kilai se o cei e vola? Eda sa duavata ga kei na qase ni lotu ko Origen mai Aleksadaria ni kaya, ‘na Kalou ga e kila.’ Nai vola oqo ea volai vei ira na Iperiu [Jiu] era sa lotu Vakarisito ka ra vakararawataki ena vuku ni nodra Vakabauta na Turaga ko Jisu Karisito. Sa rairai vei ira na Lotu VaKarisito Jiu mai Itali [Roma], raica na 13:24. Sai naki bibi ga ni vola me dusia ni vinaka cake, se uasivi cake ko Jisu mai nai vakarau makawa ni lotu se bula vakaIperiu [Jiu]. Sa taucoko, uasivi cake, mana, yaga na bula vata kei Jisu, kei na Nona cecere cake se vinaka cake ko Jisu mai na Agilosu [1:4-10-18]; uasivi cake mai na parofita [lesoni ena macawa oqo, rai ki ra], uasivi cake mai vei ira nai Liuliu [3:1-4:13]; e uasivi cake mai vei ira na Bête [4:14-7:28]; e Veiyalayalati Vinaka [Vou] e uasivi cake mai na Veiyalayalati Makawa [8:1-13]; e uasivi cake mai na vanua ni so-Kalou [9:1-10]; ko Koya sa bokoci nai valavalaca [9:11-10:18]. E rua na tikina oqo e bibi me da nanuma dei: ‘Ni sa bula na vosa ni Kalou, ka kaukauwa ka gata vakalevu, ka mucu ga nai seleiwau batirua, sa suaka ka wasea rua kina na lomada kei na yaloda kei na nodai sema kei na uto ni sui, a sa vakalewa sara na nanuma kei nai naki ni yaloda’[4:12]. Na kenai karua: ‘Ni sai koyakoya tikoga ko Jisu Karisito, ena siga sa oti, ena siga e daidai kei na veisiga e muri’ [13:8]. E levu tale na tikina koula ka gaga meda cavugagataka me vukei keda.

II. Iperiu 4: 12-16: I. Na 11-13: oqo e vica na veitikina talei ka ganita meda cavuqaqataka ka dauvakayagataka sara me baleta na Vosa ni Kalou. Ni sa tau se rogo mai na Vosa ni Kalou, sa sega na vuku se dua tale na vosa e rawa me vakacala, se vunitaka se vakawaicalataka [compromise]. Na Vosa ni Kalou sa veirawai [effective]. Na Vosa ni Kalou, sa veilauti [penetrating], se gagata [sharp], sa veilewai [judging]; Na Vosa ni Kalou sa bula [alive]; na Vosa ni Kalou sa yavavala [active]...meda qai veitalanoataka na veika tale eso e lauti iko me baleta na Vosa ni Kalou. Eda vakabauta ni sai Jisu ga na Vosa ni Kalou [Logos], ko Koya sa mai lia tamata, ka vakatavulici keda meda veikilai vinaka kei na Kalou, ka tuberi keda yani ki na bula vaKalou. Na Nona mai liatamata ena Nona bula, na Nona mate ka tucake tale ka sa solia kina vei keda na qaqa kei na bula vou. Sa lako sivita na mate...sa yacova yani na bula tawa mudu, oqo sa veivakadeitaki ka dregati kina na dina ni noda veiwekani kei Jisu kei na dina ni cakacaka loloma ea mai vakayacora. II. 14-16: Ko Jisu na Luve ni Kalou [sa Vu mai Vua na Kalou], na Noda Bete Levu, ko Koya vakai Koya sa Kalou; ena yasana kadua sa mai bula vakatamata me colata na nodai colacola na tamata. Sa kila ko Jisu na noda malumalumu

kecega, sa uasivi ga meda vakaraici Jisu [12: 2] ea temaki ko Koya, ia ea sega ni rawai, ka meda vuli ga Vua [15]. Baleta ni sai Koya talega ko Jisu na noda Bete Levu, sa kilikili ga meda cabe yani vakadoudou enai tikotiko ‘ni loloma vakaturaga’ [throne of grace] ni Kalou meda na kune loloma kina kei na vakabokoci ni nodai valavalaca. [Raica nai vakamacala Luve ni Kalou, Luve ni Tamata, Bete Levu se nai tutu vakabete enai VTM/VTV, se ena uasivi mo wikila nai vakamacala sa vakarautaka na nomu Matalotu ena veiyaca bibi oqo, ena Taro enai Vola ni Sere ni Lotu Wesele, wilika na Taro 1-V].

D. Ai Vakamacala lekaleka me baleta nai vola se Kosipeli nei Marika: O cei ko Marika? E tolu na yacana: Marika [Marcus] na yacana vakaLatini [Roma], Joni se Jone [Johannan-God has shown grace-Sa vakaraitaka na Kalou nona loloma savu], na yacana vakaIperiu kei Kolobodatoluse [Colobodactoluse -stubby fingers-qaqalo lelevu ka lekaleka] na yacana vaKirisi. Na yaca Jone Marika e yaca vakayagataki vakalevu [common names] ka so na gauna e nai VT e vakayagataki ga e dua na yaca, Jone se Marika, ena yaga me vakuri tale na yacana baleta ga ni vica tiko na Joni se Marika se Joni Marika enai VT kei na i tukutuku ni lotu taumada. Ko ira na DauniVT e duidui na nodra i vakamacala me baleta na yaca Jone Marika. Baleta ni dau kacivi ena yacana vakaRoma Marika, e rairai e dua e toka vinaka. Eda kila ga ni dua na vale levu nei tinana ko Meri e Jerusalemi era dau soqo kina ko Jisu kei na nona tisaipeli kei ira na vakabauta. [Na cauravou a tomani Jisu kei iratou na tisaipeli ki Kecisemani [Marka 14:51,52] e dreti laivi vua nai tutuvi ka ni luvaiwale tu...e rairai e dua ga e yadra cecekala mai me tiko ga ena gauna ni masumasu ka rogoca tiko na masu nei Jisu niratou a moce na tisaipeli, e rairai eratou lako mai nona vale ko Jisu kei na nona tisaipeli]. Ko ira na lewe 120 era a tiko ena dua na vale levu, na vale a ceguvi iratou kina ko Jisu ena Yalo Tabu [Joni 20], se e a sovaraki kina na Yalo Tabu [Cakacaka 2:1fff]; na vale ni soqo ni sa tucake tale mai na mate ka rairai kina ko Jisu. Sa rairai o koya ga na vale oqo nei Meri kei Jone Kolobodatoluse Marika. A vola ko Joni Marika [Cakacaka 12:12, 13:13] nai tokani nei Panapasa kei Paula. Dina ga ni rau a veileti kina ko Panapasa kei Paula, e muri sai tokani nei Paula, ni a vesu tu mai Roma [Kolosa 4:10; Filimoni 24; 2 Timoci 4:11]. A volai mai Roma ena loma ni 55-65 AD/ACE kai matai ni Kosipeli a volai. Sa macala ni a tu eso nai tukutuku volai enai vavakoso lotu ka ra vakayagataka me dauwiliki ena gauna ni soKalou’ ka vakayacani vakaJamani me ‘Q’. Nai vurevure oqo e vakayagataka ko Marika kei iratou na vo ni Kosipeli ka dauvakatokai me ‘Vurevure Q’ [Q Source-Q mai na vosa vaka Jamani – German- Quelle or Source, nai Vurevure] vei ira na Daunivola Tabu. Sa kenai balebale ni rau tautauri ko Maciu kei Luke mai vei Marika kei na Q. E muri ga sa nanumi ni a kauta mai vei Pita e vuqa nonai tukutuku [I Pita 5:13]. Dua tale na kenai vakamacala: baleta ni a volai mai Roma, e nanumi ni yu ni tukutuku nei Marika ko Pita, nai tokani ka tisaipeli nei Jisu. E a nanumi taumada me vakatokai ga me Kosipeli nei Pita. E vica nai tukutuku me baleti Pita, vakauasivi nona malumalumu, me vaka na ‘Lako tani ki dakuqu, Setani...’ [8:33]. Ko iratou na vo ni Kosipeli eratou tautauri mai vei Marika, ia ko Marika e levu taudua na caka mana

nei Jisu e vola. Ko Maciu e vola na bibi ni nona vakatutusa ko Pita, Maciu 16 me baleta ni ko Jisu na Karisito, na Luve ni Kalou. Sa okati eke na vakasama e rogo mai vei Jisu ka tu kina ko Pita: ‘ena dela ni vatu oqo au na tara kina nai soqosoqo lewe ni lotu.’ Ko Jisu e dusi koya ga se dusi Pita? [E duidui na vakadewa ni tikina oqo mai na Lotu Katolika vakaRoma kei keda na veimatalotu eso [Protestant churches]. O Pita e a sota ga kei Jisu mai na nona veipapitaisotaki ko Joni; a papitaiso talega kina ko Pita. Mai na Joritani ga e tekivu kina na Kosipeli nei Marika, na vanua ga ka tekivu kina ko Pita. E sega enai vola nei Marika na i tutuktuku ni sucu nei Jisu se na nona gauna ni gone, ia sa tekivu sara ena nona tukuna na Matanitu ni Kalou ka laki tini ena kauveilatai. Nai tinitini ni vola ena wase 16 e veiletitaki vakalevu, e tolu na kena nanuma: 1. Yala ga ena 16:1-8 ena dua nai yatuvosa ka sega ni vakaoti baleta ni tini botoilevu ga ena vosa ‘afraid of...’ rerevaka...’ sa qai tini vinaka e muri vei ira eso me vaka e volai ‘niratou sa rere’. 2. Vakuri ena 16:9-20 ka sa matata vinaka ni kau mai na veivakasama oqo e muri sara me taucoko kina na vakasama me vaka na vo ni Kosipeli, ko ya me tini ena tucake tale, na qaqa ni sa rairai veiiratou na tisaipeli, na nona kaucake ki lomalagi, na yalataki ni nona na lesu tale mai kei na nodratou talai me tukuna nai Tukutuku Vinaka ni veivakabulai. 3. Ka tolu ni otioti, e vakuria ga na tikina e 8, ena 9 kei na 10 me vaka oqo: ‘Eratou sa lako yani vakatotolo na marama ka tukutuku vei Pita kei iratou nonai tokani na vuku ni veika sa yaco. Sa oti koya, sa talai iratou na nona tisaipeli ko Jisu ki na tokalau kei na ra me tukuna nai tukutuku tawa mudu ka savasava mera rogoca na tamata ka vakabulai kina ka tawa mudu’. Baleta ni vakaoqo na kenai tinitini, eso na vakavakatu e lako mai: 1. Ni sega ni vinakata ko Pita me dusi ni taleitaki koya taudua ga ko Jisu [favour] ka tukuni na veika baleti koya me vaka ni a rairai taudua ga vua ko Jisu [IKoronika 15], e a dresuka laivi. 2. Eso na daunivola Tabu era nanuma ni a rairai a kama ena kama levu mai Roma ena gauna nei Niro nai tinitini vola oqo wase 16:9 ka lako yani, e muri ga sa qai vakacurumi na kenai tinitini e rua e cake. Oqori e so ga na vakasama ena veigauna. Eda sa vakadeitaka ga ni ko iratou na vo ni Kosipeli eratou tautauri mai vei Marika, ia ko Marika e levu taudua na caka mana nei Jisu e vola. E sega ni vakabibitaka ko Marika nai vakamacala se nai vakavuvuli nei Jisu, ia sa levu ga nona vakabibitaka na cakacaka ni veivakabulai nei Jisu. Nai naki levu ga ni Kosipeli nei Marika me tukuna se ko cei oqo ko Jisu, bibi na nona cakacaka ka vica ga na nonai vakavuvuli me vaka eda raica ena wase 13. Ko Jisu ea lako mai me veivakabulai ka solia na Nona bula ena vukuda na lewe vuqa [10:45].

Marika 10:17-31 [wilika talega na Maciu 19:16-30; Luke 18:18-30 ka vakatauvatana kei na Marika]: Meda wasea vakatolu mada: 17-22: A cava na ka vinaka levu taudua ka rawa mo cakava mo rawata [se me soli, se lolomataki] kina na bula? Na vosa vakaviti, na ‘rawata’ e vakadewataki mai na vosa vakavavalagi na ‘have’ ka sega ni kena vakadewa dodonu na ‘rawata,’ ena vosa vaKirisiri na ‘exee,’ se ‘have’ ka sega ni ‘cakacakataka me nomu,’ se ‘bunotaka me nomu’ e dodonu ga me kenai vakavakadewa, ‘soli me nomu,’ se ‘sa nomu,’ se ‘soli vakailoloma me nomu.’ Sa kenai balebale na Joni

3:16, e donu e nai vakadewavou [FNV] ka vakayagataka na *'ia sa nodra ga na bula tawamudu.'* Sa vakakina na Joni 20:31 e dodonu me veisautaki 'dou sa rawata na bula.' Ia me *'ia sa nodra ga na bula tawamudu'* me vaka na Joni 3:16. Sa tikina bibi oqo ena noda tukuna tiko nai balebale ni *'bula tawamudu,'* nai solisoli ga ni Kalou ka vakadeitaka ko Paula ena Roma 6:23 *'ni sau ni valavalaca na mate, ia sai solisoli walega ni Kalou na bula tawamudu.'* I: Meda raica e vica na vakasama bibi: a). Dikeva mada na cauravou oqo: e vutuniyau, a cici mai vei Jisu, tekiduru ena yavai Jisu, ka kaya vei Jisu, 'Vakavuvuli vinaka!' Sa luvuci na cauravou ni rogoci Jisu, ka raici Jisu, ka vaqara na bula tawa mudu me vaka ni sa rawata tu na taucoko ni bula vakavuravura, ko ya ni sa cauravou vutuniyau. II. Sa sega ni rawai vakarawarawa ko Jisu ena gagadre ni cauravou oqo, ka sa rai basikata rawa na nona gagadre [emotion], ka vakaraitaka vua na veika me vakasamataka [think, reflect and evaluate]. Baleta ni sega ni sau rawarawa na sala ni muri Jisu! Na sala vaka-Jisu ni Nona vakalotutaka [se vakatisaipelitaka] na cauravou oqo, e sega ni vakatau ena nona vakila ga [emotion], ia ena nona vakadeitaki [vakabauta-trust] koya ena Vosa ni Kalou. Sa sega ni rauta ga na veidokadokai, se me kaya vei Jisu, "Vakavuvuli vinaka!" Na Kalou ga e 'vinaka.' Sa sega talega ni rauta na muria vakadodonu na Lawa [raica na Lako Yani 20:12-16; Vakarua 5:16-20], oqori na veika kecega me vakatabuya [do not do], na taro bibi ga: *A cava na ka vinaka se veiqaravi loloma ko sa bau cakava vei ira na tamata?* Sa sega ni rauta walega na muria na Vunau. Sa bolei koya me dua tale nai kalawa vou ni nona bula, ko ya me veisau taucoko sara na nona bula! III. Nai kalawa vou, sai koya na gaunisala me muria, ka sa dusia ga na Nona lomani koya ko Jisu, ka me vakaraitaka talega na cauravou oqo na nona loloma. Me volitaka na nonai yau, lolomataka vei ira e sega na kedra kei na medra; ni sa vakayacora ko ya, sa "sega vua nai yau kei vuravura," [Maciu 6:24-34], sa galala me vagoalea na nona bula kei na nona vakasama ena nona vakararavi Vua na Kalou, ka me qai muri Jisu. Ko ya na gaunisala me muria na cauravou me bula kina. Na cauravou sa nanuma me tiko kecega vua na nonai yau, qai kenai kuri na 'bula tawamudu.' Na gaunisala ki na bula vou, se ki na bula tawamudu e gaunisala dredre [costly], ko ya me volitaka nai yau ni vuravura e bini tu vua, lomani ira kina na vakaloloma [kua ni binia tikoga], ko ya ga na kena sala; sa yalataki vua nai yau mai lomalagi. Sa sega ni rawa ni taura ruarua, ia me digidigi [to make a

decision] ...sa lako tani yani ena vakaveveku mata na cauravou, ena nona a sega ni ciqoma na vosa ni bula mai vei Jisu. Sobo! Sa vakaloloma na digidigi ko ya! IV. 23-27: Dikeva mada na veika dredre e kauta mai na vutuniyau:

1. Ena vakasama vakatamata ka ciqomi raraba, sa macala ni dua e vutuniyau ka tiko vinaka, eda sa okata ko ya me sa sala ni Nona veivakalougatataki na Kalou. Na nona lako mai na cauravou ka tarogi Jisu, e vakavuna ga na nona gagadre me vakuri kina na nona vutuniyau. Sa bini tu vua nai yau ni vuravura, me taucoko na nona vutuniyau, ko ya me nona talega na veika vakalomalagi, se na bula tawamudu [worldly riches plus eternal life].
2. Sa lako vakacudrucudru yani na cauravou baleta ni sa vakacala ko Jisu nai vakarau ni bula e kilai raraba. Me nona na bula tawamudu na cauravou, e raica ko Jisu ni dodonu me vakalalai [empty self] koya mai na vutuniyau vakavuravura sa tu vua [to have eternal life is to take away -minus worldly riches]. Oqo e dua na *vakasama vinaka meda veitalanoataka!*
3. Niratou rogoca na tisaipeli na vosa oqo nei Jisu sa tarai iratou talega vakalevu, me vaka ni ratou sa biuta na ka kecega me vaka ea yavu ni nodratou bula ena gauna eliu: me vaka: na qoli, na kumuni vakacavacava, na vale, na vuvale, na dokai; sa biu tu ko ya ka ratou sa muri Jisu. Sa sega tale na ka eratou taukena, sa biu tu yani vakadua. Sa rauta me ratou kaya mai, *‘O cei ga ena qai rawata na bula?’ Sa dusia ga ko Jisu ni sega ni ko ira era binia, ka lewa na nodra bula nai yau ni vuravura; ia ko ira ga era vakatulewa vinaka, digidigi vakayalomatua ka vakanadakuya na veika e solega se vakabobulataka na bula, ka muri Jisu. E muri sara e kaya ko Jone Wesele ‘cakacakataka ka rawata vakalevu, maroroya vakalevu ka solia vakalevu,’], ko ya sa vakalougataki ko ira era dauloloma ka dauveinani. E nai talanoa oqo, sa dusia vakamatata ko Jisu na veika me vakayacora na cauravou, me qai nona kina na bula tawamudu. Sa sega ni sau rawarawa, sa gadrevi ga kina na veisau vou, na bula vou. Oqo e dua nai tavi bibi [responsibility] ni tamata sa tu vua na ka; sa sega ni vakasala e tarai keda kece na tamata, ia eso ga vei keda. Eda sa na dui cakacakataka ga na veika me baleti keda ga, se sega? V. 28-31: Eda dinau li vei Karisito koi keda eda muri Koya? *Ni mai cava nai talanoa eda raica ni cauravou vutuniyau sa bese ni muri Jisu, ia ko iratou na tisaipeli eratou sa muri Koya tikoga. A taroga ko Pita se qai cava na yaga ni nodratou sa biuta na nodratou ka kece ka muri Jisu tikoga? A cava eratou na rawata kina? Na kenai sau mai vei Jisu, e sega**

ni siwati iratou se temaki iratou me ratou muri Koya [bribe], ia sa vakaraitaka vakadodonu na dredre ena sotavi ena sala vakaJisu, ko ya na sala ni Nona lomani keda: 1. Eratou na cati mai na nodratou dui vuvale, kena veibasai: eratou na ciqomi mai na vuvale rabailevu va-Karisito. 2. Na kena rarawataki baleta ni sa kau tani se vakuwai mai nai yau vakavuravura, na kena veibasai: sa lolomataki ga na veika vakayalo, na bula vakaibalebale vakalevu, ko ya na bula tawa mudu. 3. Nai vakasala ko ya, ni ko ira era na ‘liu era na muri:’ a. Sa rairai nanuma ko Pita ni liu tiko vei iratou na vo ni tisaipeli; me kua ni nanuma cala se temaki ena vakasama vaka ko ya; b. E rawa ga ni rai vakatamata ko ya: era biuti keda enai tutu dokai; sega ni dodonu ko ya; 4. Nai lesilesi: vuku se nai tutu [vaka-ratu, vaka-adi, vakaitalatala, vakaitawa, liuliu ni kabana, etc] e daulaveti keda cake, me kua ni vakavuna na noda vakacerecerei keda vakai keda. 5. Solia ga Vua na Kalou me veilaveti se soli ga Vua ka ni sa Nona ga nai tutu vaka Turaganilewa. Na sala me yaco meda veiliutaki kina ko ya meda dauveiqaravi. VI. Ni da vinakata meda veiliutaki ena lotu, sa dodonu meda dauveiqaravi, sa kenai balebale ko ya, mera vakaliuci na lewe ni lotu ka da qai muri koi keda na dauveiqaravi, ko ya na sala vaKalou. Meda laiva ga Vua na Kalou me lewa ka meda kua ni kocova nai tutu se nai lesilesi!

3. Na Sala ni Vuli Vola Tabu [Bible Study Methods] mo rai kina; na sala ni vakadewataki ni vosa [exegesis]:A. Ni soli mai na lesoni se tikina mo wilika: wilika sara, oti qai wilika nai talanoa ni bera na lesoni, tarava nai talanoa ni oti na lesoni ko ya [context]. B. Tovolea mo kila toka nai naki ni kena volai nai vola koya; me vakataki Joni 20:30-31.C. Wilika tale na lesoni ka toqa na vosa kei na vakasama bibi e lauti iko? D. Ko raica rawa e dua na vakasama e buwawa ka sega ni macala vinaka, raica tale ka wilika na kena vakadewa vakavavalagi, kena e rawarawa? E. Raica tale na tikina enai Vola Tabu e rawa ni vakamacalataka na vakasama ko raica tiko, me vaka ena veivola tale eso enai Vola Tabu.Vakayagataka e so na taro ena vosa: A cava [what]? Gauna cava e volai kina se cavuti kina na vosa [when]? A cava na vuna [why]? Caka/yaco/rawa vaka evei [how]? F. Raica na “a” “b” “c” lalai enai Vola Tabu vakaidusidusi ka tukuna na vanua mo wilika tale me vakamatatataka na tikina ko wilika tiko; na references se foot/end notes. Indexes enai VT Vakavavalagi. G. Dikeva na vakayagataki ni gauna [tenses]: “Au a lako!” [past], “au sa lako!” [present] kei “au na lako!” [future] ? I. Raica rawa e so na vakasama vou? [Goleva na veitikina ena lesoni ni kua? Se dua ga na tikina] J. Mo nanuma tiko ni ko wilika tiko e dua nai vola ka volai ena 2000 vakacaca na yabaki sa oti, mo vakasamataka na i tuvatuva ni vanua [geography], nai tovo ni bula, [culture and traditions], na veika e yaco ena gauna koya [history], kei nai vakarau ni nodra volavola [literature].K.Ia sa dei tu ni oqo na vosa ni Kalou, e vosa bula [Ipiriu 4:12]. Mo masulaka ka nuitaka na Kalou ena nomu vukei ni sereki ni vosa.L. Sa kena gauna oqo mo tovolea ke ko gadreva me toso cake tikoga na nomu kila na i Vola Tabu , mo tekivu vakavolia e so nai vola ka rawa me vukei iko. Eso nai Vola Tabu sa tu vata kei na kenai vakamacala [Commentary] se Dictionary of the Bible kei na nomu Dauwilika wasoma na Taro enai vola ni Sere vakaviti sa no kina na yavu ni noda vakabauta kei na cioloji ni lotu. M.Na kena i otioi mo qai taroga na taro: A cava e da vulica rawa mai nai talanoa oqo? Se A cava na kenai balebale vei au/kena vaga vei au ena noqu i tutu vakatamata, vakalotu vakarisito, etc, se cava na kenai balebale /vaga ki nai vavakoso? N.Kua ni rawai sara ena muria nai kalawa e soli yani enai vola baleta ni na tubu mai eso na vakasama e vakavotuya na Yalo Tabu, me golevi sara koya.

VEIKAUWAITAKI A cava meda cakava me sureti kina ko ira era sega ni lewe ni lotu? E dua e da nanuma meda sikovi koya? A cava tale e rawa ni vakayacori?

Jovili kei Lisa Meo